

“Al súper, la caixaera em va dir si coneixia el Xuriguera”

Ada Castells
BARCELONA

Rere l'autor d'*Els verbs catalans conjugats* hi ha la figura d'un novel·lista militant del POUM que va haver de fugir a l'exili i va tornar per continuar treballant en l'anonimat. Per recuperar la seva figura, el seu fill Pau no ha parat de fer voltar dues exposicions durant el 2008 en què es va celebrar el centenari del naixement de J.B. Xuriguera, el nom que s'amaga rere el *long seller* dels verbs.

El seu pare és conegut pel llibre de verbs conjugats, però ara vostè n'ha recuperat tres novel·les.

Sí, ell mateix es va fer la seva editorial perquè era la manera d'accedir a les impremtes i a la distribució. Feia un sistema de butlletins que repartia entre els seus amics i la gent es comprometia que quan sortís el llibre el compraria. Així va publicar *Hilde* i *Margarit*, que ara han sortit a El Cep i la Nansa, i *Desembre*, que ha reeditat 1984. Sempre el veïem treballant. Es tancava al despatx de la casa on vivíem, a la ronda de Sant Pere. Sobretot treballava a les nits.

Tenia pressa d'enviar-nos a dormir per poder llegir i escriure. Fa poc encara vaig trobar una carpeta amb un llibre de poemes, *L'horta daurada*, que ha editat El Fonoll.

I de què vivien?

Després de deu anys d'exili a França, vam tornar el 1948. Vam anar a parar a un poblet de Lleida, Tèrmens, on la mare hi tenia la padrina. D'allà vam passar a Mollerussa perquè un amic del pare hi tenia una xarxa d'acadèmies i el pare hi feia classes de francès. Un cop a Barcelona, el pare va fer de director d'una acadèmica del seu amic. Després va trobar una plaça de mestre al Liceu Ramon Llull de la plaça Maragall i allí hi va estar molts anys. El 1977 van donar l'amnistia i ell, que era funcionari de l'Ajuntament però que no havia pogut exercir mai, als 69 anys va ingressar per primer cop a treballar-hi. Hi va ser deu anys, fins que es va morir.

El llibre de verbs va ser una iniciativa seva?

Sí. Va ser l'any 1972 i a Claret hi van estar interessats. Ara acabem de celebrar l'exemplar un

milió d'aquest llibre. En català hi ha només tres llibres que han arribat al milió: *Mecanoscrit del segon origen*, *La plaça del Diamant* i aquest. Quan va acabar-lo de fer, el pare va dir: "És el llibre que menys m'ha costat i és el que anirà millor". Per cert, li han canviat el nom: abans es deia *Els verbs catalans conjugats* i ara es diu *Els verbs conjugats*, es veu que això de catalans ja es dona per suposat.

Tant se val, tothom el coneix pel Xuriguera.

O el Xuri. Fins i tot l'altre dia al supermercat la caixaera em va dir: "Vostè té alguna cosa a veure amb el Xuriguera dels verbs?" Justament l'esforç que estic fent és per mostrar que al darrere hi ha un home que va treballar moltíssim per Catalunya perquè tenia la idea de la catalanitat.

Per què va haver d'exiliar-se?

Va ser un dels fundadors d'una de les branques d'Esquerra Republicana i després es va fer del Bloc Obrer Camperol, que es va fusionar amb el POUM. Ell va ser un gran activista. Va dirigir el periòdic *Combat*, a Lleida, que era l'òrgan del POUM. Va ser al-

calde accidental durant un mes i mig. El primer que va fer va ser la municipalització dels teatres i els cinemes de Lleida. Pels Fets de Maig del 1937 va haver de marxar de pressa i corrents. Al seu diari explica que el 19 d'octubre el va telefonar el comissari d'Ordre Públic de Barcelona dient-li: "Ep, que pugem per vosaltres", perquè en aquell moment el Partit Comunista volia eliminar els trotskistes del POUM. Després, amb la Guerra, va ser a la Vajol, un poblet prop de Figueres. El gener del 39, quan Barcelona cau, decideix passar a França per la muntanya. Hi van arribar amb la meua mare, amb una mà al davant i l'altra al darrere, i al principi va treballar en una escola per a cecs i mutilats de la mà dreta, és curiós el nom, i va fer de vigilant de nit en un hotel. Ells es pensaven que, una vegada acabada la Segona Guerra Mundial, els aliats també derrocarien la dictadura d'aquí i al veure que no, molts van haver de decidir què feien: si tornar o quedar-se. He trobat uns documents del consolat mexicà de França que l'admeten com a exiliat, és a dir, que per poc que no vam marxar.

I el seu germà Ramon, també escriptor, es va quedar a França.

Sí, aquí sobretot se'l coneix per la traducció de *Madame Bovary*, però també va fer novel·les i encara té una novel·la inèdita, *Els estrucs*, que si algú s'anima... Ara el seu fill Gerard és un gran crític d'art modern. Va ser comissari de l'olimpíada cultural a Seül i ha fet diversos llibres sobre pintors.

I vostè?

Jo vaig entrar a treballar al Banc de Bilbao i un dels motius va ser perquè tenien sucursal a París. En vaig fer un tast als 17 anys i hi volia tornar. Havia estudiat magisteri, però m'havia de guanyar la vida d'alguna manera i, malgrat no ser un home de números, vaig entrar al banc. Vaig treballar cinc anys a la sucursal a París i a Andorra com a cap de personal i vaig ser apoderat del servei estranger fins que em vaig jubilar. Des d'aleshores m'he dedicat a activitats del món coral i últimament fent voltes amb el centenari per intentar promoure la figura del pare, que com tants escriptors i artistes d'aquesta època malaurada era un desconegut.